

ДОБРОБУТ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена проблемі підвищення рівня добробуту населення України з метою прискорення економічного зростання. За допомогою математичного аналізу доведено наявність залежності між рівнем добробуту, в тій мірі, в якій він обумовлює специфіку економічної поведінки, та темпами економічного зростання. Розроблені шляхи підвищення добробуту, визначені напрямки державної економічної політики, спрямованої на підвищення добробуту населення України.

The article is devoted to problem of increasing the population welfare in Ukraine with purpose of accelerated economic growth. By means of mathematic analyze it's proved dependence between welfare level, because it set conditions for particular economic behavior, and economic growth. There ways of welfare increase are elaborated, directions of state economic policy are determines, aimed at increase of population welfare in Ukraine.

РІВЕНЬ ДОБРОБУТУ визначається науковцями однією з важливих характеристик умов життєдіяльності населення. Він тісно пов'язаний із темпами економічного зростання, але практичні спостереження показують, що їх динаміка може суттєво відрізнятись. Узгодженість змін рівня добробуту та темпу росту ВВП залежить від нерівномірності розподілу благ, що може скорочуватися або поглиблюватися в процесі економічного зростання, від структури благ, що пропонуються, а також від їх доступності кінцевим споживачам. Відповідно добробут, рівень якого виступає оцінкою задоволення потреб населення, може бути визначений окремим об'єктом державного регулювання.

Підвищення добробуту в Україні було актуальною задачею держави як у перші після спаду роки, так і в поточному часі, коли темпи зростання уповільнюються. Але виконання даної задачі поки що не приносить помітних результатів, що обумовлює актуальність розробки шляхів стиму-

лювання росту добробуту, що, в свою чергу, має сприяти економічному зростанню в нашій країні.

Досягнення даної мети передбачає:

- 1) доведення шляхом математичного аналізу наявності залежності між рівнем добробуту, в тій мірі, в якій він обумовлює специфіку економічної поведінки, та темпами економічного зростання;
- 2) розробку можливих шляхів підвищення добробуту населення України;
- 3) визначення напрямків державної економічної політики, спрямованої на підвищення добробуту населення.

На даний момент у науковій літературі часто розглядається питання необхідності підвищення добробуту. Частіше комплекс заходів, що пропонується для вирішення даної проблеми, пов'язаний із збільшенням соціальних трансфертів, що не враховує поточну економічну ситуацію та задачу забезпечення довгострокового зростання. Задачі розробки заходів державної політики,

спрямованих на підвищення добробуту, що виступав би фактором росту ВВП, приділяється недостатньо уваги.

Рівень добробуту обумовлює особливості економічної поведінки населення. Специфіка останньої проявляється в кількох сферах життєдіяльності: споживання, працевлаштування, фінансової діяльності, соціальної активності.

Для доведення наявності залежності між добробутом та економічним зростанням представимо кожен з перелічених аспектів економічної поведінки окремим репрезентативним показником. Зміна їх значень у краший чи гірший бік має відповідно відображатися на темпах росту ВВП. Такі показники повинні відповідати таким вимогам:

- 1) бути репрезентативними,
- 2) мати зв'язок як з рівнем добробуту, так і з економічним зростанням;
- 3) бути забезпеченими інформацією;
- 4) бути керованими, тобто підлягати безпосередньому чи опосередкованому впливу з боку органів державного управління.

Даним вимогам відповідають такі показники:

1) Частка витрат на продукти харчування: характеризує структуру попиту населення, його можливості здійснювати витрати на блага, необхідні для збереження і розвитку якості людського капіталу, забезпечення комфортного життя. Високе значення даного показника (більше 50%) означає, що середні доходи населення низькі, як і

рівень добробуту. Значення даного показника не може знижуватися до нуля, але в Україні, де воно, починаючи з 1990 р., не було нижчим за 60%, є резерв для його зниження.

2) Міграційний приріст населення: залежить від задоволення населення умовами вітчизняного ринку праці. Не можна стверджувати, що даний показник повною мірою виявляє особливості поведінки на ринку праці, але все ж таки міграційна активність суттєво залежить від поточного добробуту та очікувань стосовно його динаміки.

3) Частка коштів, вкладених у комерційні банки, у витратах населення: може характеризувати фінансову активність домогосподарств, що залежить від поточного рівня забезпеченості благами. Вибір даного показника пояснюється тим, що для економічного зростання важливий не просто обсяг заощаджень, а та їх частина, що потенційно може бути перетворена на інвестиції.

4) Зареєстрована кількість злочинів: є чинником, який характеризує соціальну стабільність. Для виконання нашої задачі більш доцільним було б використання таких показників, як частка тіньового сектора або кількість злочинів в економічній сфері життєдіяльності, але щорічні статистичні дані за даними показниками відсутні.

Для первинної перевірки зв'язку даних чинників з реальним ВВП були розраховані коефіцієнти кореляції між значеннями кожного з перелічених показників та значенням реального ВВП за період 1991-2004 рр. (див. табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між реальними ВВП та показниками економічного зростання

Показники економічного зростання, залежні від рівня добробуту	Коефіцієнт кореляції між реальними ВВП та відповідними чинниками економічного зростання
Частка витрат на продукти харчування	-0,84
Міграційний приріст населення	0,92
Частка вкладів у витратах населення	0,73
Зареєстрована кількість злочинів	-0,81

Наявність щільного позитивного зв'язку між величиною міграційного приросту та реальним ВВП може бути пояснена тим, що, з одного боку, певна частка додаткового населення працевлаштовується на території країни-реципієнта, а з другого – ріст ВВП є ознакою росту привабливості країни для мігрантів. Позитивний зв'язок між часткою вкладів у витратах населення та реальним ВВП наявний внаслідок використання частки вкладів у вигляді кредитів, що є подальшим стимулом економічного зростання. Щільний не-

гативний зв'язок між часткою витрат на харчування та реальним ВВП має місце внаслідок низького попиту на товари довгострокового споживання, на блага, важливі для розвитку людського капіталу. І, нарешті, зростання кількості злочинів є як проявом незадоволення власним рівнем добробуту, так і дестабілізуючим фактором подальшої економічної діяльності.

На основі статистичних даних за обраними показниками побудовано багатофакторне регресійне рівняння, що виглядатиме наступним чином:

$$Y = 117,531 + 0,13x_1 - 0,27x_2 + 0,49x_3 - 0,84x_4,$$

де

- x_1 – міграційний приріст населення;
 x_2 – частка витрат на продукти харчування;
 x_3 – частка вкладів у витратах населення;
 x_4 – кількість злочинів на 1000 осіб.

Отримана модель є адекватною за F-критерієм Фішера (хоча значення F-критерію є достатньо низьким – 23,09), але, у відповідності до t – тесту Ст'юдента, три змінні з чотирьох (а саме x_2 , x_3 , x_4) є статистично незначимими (див. дод. 1).

При побудові даної моделі не враховано можливість наявності часових лагів, з якими поведін-

ка в певній сфері може впливати на економічне зростання. Для підтвердження припущення стосовно впливу обраних нами змінних на темп економічного зростання із запізненням, розрахуємо коефіцієнти кореляції між незалежними та залежною змінними із лагами в один, два роки. Результати розрахунків наведені в таблиці (див. табл. 2).

Таблиця 2

Коефіцієнти кореляції між незалежними змінними

Показники економічного зростання, залежні від рівня добробуту	Коефіцієнт кореляції між x_i та $y_{1993-2005}$, розрахований без часового лага	Коефіцієнт кореляції між x_i та $y_{1993-2005}$, розрахований із часовим лагом в один рік	Коефіцієнт кореляції між x_i та $y_{1993-2005}$, розрахований із часовим лагом у два роки
Частка витрат на продукти харчування	-0,83	-0,75	-0,49
Міграційний приріст населення	0,92	0,88	0,62
Частка вкладів у витратах населення	0,73	0,84	0,8
Кількість злочинів	-0,81	-0,66	-0,91

Виходячи з розрахованих даних, можна зробити такі висновки. Частка витрат населення на продукти харчування, міграційний приріст найбільше впливають на темп економічного зростання без часового лага. Частка вкладів у витратах населення здійснює стимулюючий вплив на темп економічного зростання з часовим лагом у один рік. Рівень злочинності найбільш суттєво впливає на залежну змінну із часовим лагом у два роки.

У відповідності до отриманих результатів побудуємо багатофакторну модель з використан-

ням статистичних даних за періоди: для y : 1993 – 2005 рр.; для x_1 : 1993 – 2005 рр.; для x_2 : 1993 – 2005 рр.; для x_3 : 1992 – 2004 рр.; для x_4 : 1991 – 2003 рр.

В отриманому рівнянні змінна x_2 (міграційний приріст населення) є статистично незначимою у відповідності до t-теста при рівні значимості 5%. При видаленні даної змінної отримуємо регресійне рівняння такого вигляду:

$$y = 180,58 - 0,97x_2 + 2,33x_3 - 5x_4.$$

F – тест Фішера підтверджує гіпотезу про істотність зв'язку між залежною та пояснювальними змінними. У відповідності до t-теста при рівні значимості 5% всі змінні є статистично значимими.

Зважаючи на малу кількість років, за якими наявні дані, а також на нестабільність української економіки, внаслідок якої відсутні чітко визначені тенденції в різних сферах економічного життя, науковий інтерес представляють не стільки значення отриманих коефіцієнтів, скільки підтвердження зв'язків між показниками економічної поведінки та реальним ВВП. Поки що є невідомими ті оптимальні значення витрат на харчування, частки вкладів у витратах, після досягнення яких подальше зменшення першого показника та збільшення другого будуть призводити, можливо, до скорочення темпів економічного зростання. Головним висновком даного аналізу є статистично доведена наявність зв'язку між проявами економічної поведінки, залежної від рівня добробуту, та темпом економічного зростання.

Отже, емпіричне дослідження підтверджує гіпотезу щодо можливості впливу на темп росту ВВП через підвищення добробуту та, відповідно, формування важливих для зростання особливостей економічної поведінки. Вплив на рівень добробуту, у свою чергу, забезпечується через механізм, що має певну специфіку в кожній країні. Визначення такої специфіки чинників підвищення добробуту в Україні є важливою передумовою активізації економічної поведінки.

Оскільки добробут являє собою забезпеченість благами, задача підвищення добробуту реалізується шляхом збільшення доступності благ. Останні за критерієм пріоритетності можуть бути розділені на необхідні та бажані.

Необхідні блага мають бути якомога доступнішими, оскільки їх відсутність обумовлює неможливість активної економічної поведінки. Це блага, на які в першу чергу витрачаються доходи, і пропозиція яких обов'язково має бути представлена ринком або державою. До них належить:

- 1) блага, що впливають на якість людського капіталу: здорове харчування та предмети гігієни, сприятливий стан навколишнього середовища, медичні та освітні послуги;
- 2) блага, необхідні для проживання в людському суспільстві (ті, що входять до прожиткового мінімуму, але не включені до 1);
- 3) суспільні блага, перш за все – гарантований правовий захист життя, економічної діяльності та її результатів, гарантія територіальної безпеки держави, забезпечення екологічної безпеки.

Бажаними є блага, відсутність яких є передумовою активної економічної поведінки, оскільки бажання їх отримання створює стимули для пошуку нових можливостей підвищення рівня добробуту. Зауважимо, що чим більше зусиль потрібно докласти для придбання даних благ, тим менш імовірно вважається перспектива їх отримання, внаслідок чого економічна поведінка може залишатися пасивною. Наприклад, відсутність житла може виступати стимулом до праці, але якщо немає перспектив, щоб заробити суму, достатню для купівлі житла, то і праця з цією метою стає позбавленою необхідних стимулів.

Отже, політика держави щодо покращання забезпеченості благами має бути реалізована у двох основних напрямках, а саме – через створення умов для підвищення середнього рівня реальних доходів або шляхом спрощення доступності для населення конкретних благ: забезпечення як пропозиції благ першої групи, так і додаткових умов для придбання благ другої групи.

Доходи населення України включають зарплатню, доходи від власності, соціальні трансферти тощо. Зростання величини кожної з зазначених складових здійснюється під впливом окремих груп факторів.

Обсяг зарплатні залежить від динаміки зайнятості та продуктивності праці [1, с. 221], підвищенню яких сприяє забезпечення відповідності освіти та професійних навичок потребам сучасного ринку праці, фізичного та психічного здоров'я населення, здійснення інвестицій у фізичний капітал як умова створення нових робочих місць. Факторами росту зайнятості є підвищення доступності інформації стосовно стану на ринку праці, розвиток малого бізнесу.

Суб'єктивною передумовою підвищення заробітної платні населення, праця якого фінансується з бюджету, є зміна соціальних стандартів. Але їх динаміка має відповідати темпам економічного зростання.

Другою статтею доходів домогосподарств є доходи від власності та заощаджень. За станом на 2003 рік доходи від власності в країнах ЄС становили 4%, тоді як в Україні всього 1% [2, с. 8].

Основним фактором збільшення заощаджень є зростання особистих доходів домогосподарств. Але, вслід за Дж. Кейнсом, ми розрізняємо поняття “заощадження” та “інвестиції”, зважаючи

на виділені даним ученим їх різні ролі в економіці. Виконання нижченаведених умов виступає стимулом для перетворення заощаджень на інвестиції:

- 1) забезпечення доступності інформації стосовно емісії акцій, облігацій, а також забезпечення прозорості фінансового ринку;
- 2) скорочення витрат на відкриття депозитних рахунків;
- 3) стимулювання розвитку підприємницької діяльності.

Окремим фактором збільшення капіталовкладень є зростання рентабельності суб'єктів виробництва, але він не є керованим і, на відміну від трьох перерахованих вище, не може бути об'єктом безпосереднього державного впливу.

Виконання умов 1) – 3) дасть можливість як залучити в обіг тимчасово вільні ресурси, так і збільшити доходи населення від капіталовкладень. Ще одним наслідком має бути зменшення диференціації населення за критерієм володіння власністю та доходами від її використання, а також сприяння збільшенню абсолютної величини доходів від власності та їх частки в структурі доходів.

Третьою статтею доходів є соціальні трансферти. Підвищення їх частки в структурі доходів не можна оцінити однозначно. Розмір соціальної допомоги має залежати від потреб та можливостей різних категорій населення, що їх отримують. І звичайно, зростання обсягу соціальних трансфертів має підкріплюватися зростанням доходів учасників приватного бізнесу, за рахунок податків на які й формуються трансферти, а також узгоджуватися з прийнятими в державі соціальними стандартами.

Фактором збільшення доходів малозабезпечених верств населення, на наш погляд, є перерозподіл доходів у суспільстві з метою скорочення нерівності в забезпеченості благами. Коефіцієнт Джині для України в 1,5-3,1 раза більше, ніж у країнах ЄС [2, с. 9]. У відповідності до стандартів ООН, такий стан нерівності є небезпечним для економічного зростання та соціальної стабільності.

Зменшення нерівності за критерієм володіння власністю може мати небезпечні для економіки наслідки. Перерозподіл власності, зайнятої у виробничій сфері, призводить до зниження її прибутковості, а також до зменшення інвестицій в економіку країни, в якій відсутні гарантії дотримання прав власності. Крім того, процес перерозподілу власності небезпечний внаслідок спекуляцій, що виникають у політично та інституційно нестабільній країні.

Перерозподіл доходів пов'язаний з меншими трансакційними витратами. Для його здійснення в Україні має бути вирішена проблема викриття доходів, що працюють у тіньовому секторі економіки. Перш за все вимагає скорочення частини тіньового сектора, представники якої займаються діяльністю, забороненою законом (крім ухилення від сплати податків).

Зменшення нерівності створює додаткові можливості для найбільш бідних верств населення забезпечити себе необхідними благами, отримати кредит, збільшити заощадження та обсяги інвестицій в національну економіку, тоді як суб'єкти значних за розміром заощаджень можуть віддавати перевагу розміщенню їх в якості інвестицій за кордоном. З іншого боку, регулювання доходів найбільш забезпечених верств населення змінить структуру попиту на користь вітчизняних товарів та послуг.

До конкретних благ, про забезпеченість населення якими має потурбуватися держава, відносяться, перш за все, здоров'я та освіта, оскільки від їх доступності залежить якість людського капіталу.

Підвищення доступності даних благ можливе внаслідок кредитування, розвитку накопичувального страхування. У сфері освіти доцільна розробка гнучких форм оплати вартості навчання. До останніх можна віднести:

- 1) Прив'язування вартості освітніх послуг до якості навчання. Найменшою має бути вартість для найбільш здібних студентів.
- 2) Надання освітніх послуг за умови оплати після закінчення навчального закладу студентом з моменту його працевлаштування (як різновид кредитування).
- 3) Зменшення вартості навчання за умови працевлаштування на певних конкретних підприємствах чи закладах (можливе в деяких навчальних закладах, переважно соціальної спрямованості).

Зважаючи на неспроможність бюджету забезпечити необхідне фінансування медичної сфери, стан здоров'я все більше залежить від приватних можливостей індивідуумів. Чіткій розподіл благ у цій сфері на суспільні та індивідуальні сприятиме легалізації фінансових відносин між працівниками державних медичних закладів та їх клієнтами. Крім того, надання медичних послуг та користування ними стануть більш фінансово прогнозованими. Державні медичні заклади мають співіснувати з приватними, вартість послуг в яких може знаходитися поза державним контролем.

Пропозиція екологічно чистої продукції, зменшення забруднення повітря, води, ґрунту, збереження та відтворення природних ресурсів також є незамінними благами для збереження та відтворення людського потенціалу.

Як і в сфері освіти, якість послуг медичної сфери залежить від розвитку фундаментальної науки. Якщо держава не спроможна забезпечити її фінансування, необхідно створювати стимули розвитку науки приватною сферою.

До найбільш необхідних суто суспільних благ, пропозиція яких має сприяти підвищенню добробуту, належать:

- 1) Правовий захист, тобто гарантія дотримання законодавчих вимог, незалежно від соціального статусу та рівня доходів осіб. Якість даного

суспільного блага залежить від чіткості та прозорості законів, а також від рівня корупційності чиновників, зменшення якого має стати однією із задач держави. Зменшення корупції та підвищення соціальної безпеки стимулює економічну поведінку, а саме – передачу заощаджень комерційним банкам, здійснення капіталовкладень, міграцію населення. Законність є важливим фактором розвитку підприємницької активності, оскільки зменшуються витрати, пов'язані із захистом легального бізнесу від кримінальних дій. Крім того, впевненість у правовому захисті та виконанні чиновниками органів державного управління своїх функціональних обов'язків сприяє формуванню податкової дисципліни. Як показують дослідження, проведені для 49 країн у 80-х та 90-х роках минулого століття, такий фактор, як підвищення відповідальності, ефективності та стабільності діяльності уряду, забезпечення законності та зменшення корупції, є не менш значимими, ніж економічне зростання, для того, щоб суспільство визнало зростання добробуту [3, с. 402-403].

- 2) Розвиток фундаментальної науки, що потребує тривалих капіталовкладень, часто на невизначений термін, і тому мало фінансується приватним капіталом в національній економіці.
- 3) Екологічна безпека, з метою забезпечення якої має здійснюватися контроль над використанням та забрудненням природних ресурсів. Суб'єкти господарювання, що здійснюють вплив на стан навколишнього середовища, мають працювати в рамках стратегії збереження ресурсів, розробленої державними органами.
- 4) Виконання державними чиновниками, робітниками державних установ своїх обов'язків, які мають бути чітко визначені.

Факторами поживлення споживання бажаних благ, які підвищують комфортність проживання, виступають ті, що вже були розглянуті нами як фактори росту доходів або забезпеченості суспільними благами:

1) здешевлення кредитів та спрощення процедури їх оформлення, розвиток накопичувального страхування;

2) здійснення інвестицій та розширення ринків збуту, що обумовлюють зростання пропозиції благ та підвищення рентабельності суб'єктів виробничої діяльності;

3) забезпечення конкуренції на ринку, стан якої залежить, по-перше, від інвестицій у національне виробництво, по-друге, від відкритості вітчизняного ринку, по-третє, від ефективності дій антимонопольного законодавства.

Врахування проаналізованих напрямків зростання добробуту населення дає можливість визначити задачі органів державного управління в сфері підвищення добробуту.

Об'єктами регулювання мають стати:

Рівень доходів (а значить, витрат та заощаджень населення): можливим є регулювання рівня зайнятості, зарплатні, доходів від власності, соціальних трансфертів;

Кількість важливих для збереження та накопичення людського капіталу благ, а саме – здоров'я та освіти, що впливає на рівень зайнятості та доходів;

Кількість та якість суспільних благ;

Кількість благ, що не є життєво необхідними, але можливість отримання яких виступає стимулом активної економічної поведінки.

З метою впливу на зазначені об'єкти регулювання державою мають виконуватися такі першочергові задачі:

Стимулювання підвищенню зайнятості: забезпечує збільшення кількості населення з доходами у вигляді зарплатні, позитивно впливає на ріст пропозиції благ; забезпечується за рахунок проведення міграційної політики, здійснення перекваліфікації населення, створення умов для розвитку виробництва;

Стимулювання росту інвестицій у фізичний та людський капітал: виступає умовою росту продуктивності праці, пропозиції благ, рентабельності суб'єктів господарювання, надходжень до бюджету, доходів населення; можливе за рахунок забезпечення політичної стабільності, чіткої регламентації прав і свобод інвесторів, безпосереднього здійснення інвестицій

державою за рахунок бюджетних коштів у сфері освіти, медицини, виробництво інших благ, реформування системи надання і оплати послуг у сферах освіти та медицини;

Скорочення диференціації населення за доходами і власністю: сприяє кращій забезпеченості благами відносно біднішої частини населення; досягається переважно за рахунок скорочення тіньового сектора (можливе за умови зменшення нарахувань на фонд оплати праці, регламентації відносин між платниками податків та податковими органами, спрощення системи оподаткування), запровадження прогресивної системи оподаткування;

Підтримка інститутів ринкової економіки, а саме: стимулювання розвитку підприємницької діяльності, що є фактором росту зайнятості, пропозиції благ, доходів від власності, доходів у вигляді зарплатні; захист прав власності; підтримка конкуренції тощо;

Забезпечення пропозиції якісних суспільних благ;

Стимулювання розвитку кредитних, страхових відносин: виступає стимулом як для росту пропозиції благ, так і для росту попиту на них.

Запропонований перелік задач може бути представлений за допомогою схеми, яка включає стратегічні задачі, напрямки політичних впливів та шляхи їх реалізації (див. рис. 1):

Рис. 1. Задачі органів державного управління в сфері підвищення добробуту населення

більшості цін, інститутів ринкової економіки. Найменш актуальною, на наш погляд, є задача збільшення соціальних трансфертів. Доповнити даний перелік можна таким напрямком, як сприяння розвитку людського капіталу, для реалізації якого потребують реформування сфери освітніх та медичних послуг.

Особливості трансформації національної економіки призвели за відносно короткий час до збільшення майнової та доходної нерівності, зменшення середніх доходів населення та зміни їх структури, формування нової соціальної структури, більшості верств якої мають обмежені можливості підвищення власного добробуту. Тому підсумкова сума балів оцінки актуальності напрямків державної економічної політики в Україні підкреслює більшу відповідальність органів державного регулювання за результати функціонування економіки. Сутність державного впливу має полягати як у стимулюванні суто ринкових механізмів, так і в реалізації принципів соціально орієнтованої ринкової економіки.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Підсумки кількісного аналізу доводять наявність зв'язків між рівнем добробуту, що сприяє

формуванню специфічної економічної поведінки, та економічним зростанням в Україні.

Зважаючи на наявність залежності економічного зростання від рівня добробуту, розроблено комплекс заходів для підвищення забезпеченості благами населення України. Первинні заходи включають підвищення рівня доходів за рахунок росту заробітної платні (залежить від продуктивності праці, зміни соціальних стандартів, підвищення зайнятості), доходів від володіння власністю, зменшення доходної нерівності, а також збільшення пропозиції благ.

Даний перелік дозволив визначити стратегічні задачі, напрямки державної економічної політики України та шляхи їх реалізації для підвищення добробуту населення, стимулювання таким чином поведінки економічних агентів з метою прискорення економічного зростання в довгостроковій перспективі.

Порівняльна характеристика напрямків державної політики підвищення добробуту в Україні дала можливість визначити актуальність кожного з цих напрямків у порівнянні з їх актуальністю в "державах добробуту" в таких країнах, як Швеція, Німеччина, Канада, США, а також визначити пріоритети політики державного регулювання соціально-економічних відносин в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / Інститут економічного прогнозування; За ред. академіка НАН України В.М. Гейця. – К.: Логос, 1999. – 500 с.
2. Осовий Г. Питання реформи оплати праці в Україні в контексті реалізації плану дій щодо євроінтеграції // Україна: аспекти праці. – 2005. – №3.
3. Frey B.S., Stutzer A. What Can Economists Learn from Happiness Research? // Journal of Economic Literature Vol. XL. – 2002. – June.
4. Lindbeck A. An Essay on Welfare State Dynamics // IUI, The Research Institute of Industrial Economics, Working Paper No. 595. – 2003.
5. Гутник В. Западная Европа: варианты социально-экономической модели // Общество и экономика. – 2000. – №2.
6. Rosen S. Public Employment and the Welfare State in Sweden // Journal of Economic Literature Vol. XXXIV – 1996. – June.
7. Lindbeck A. The Swedish Experiment // Journal of Economic Literature Vol. XXXV. – 1997. – September.
8. Волобуев Е. Эволюция модели смешанной экономики и бюджетная макростратегия в США // МЭ и МО. – 2001. – №4.
9. Эрхард Л. Благополучие для всех. – <http://ek-lit.agava.ru/erh001.htm>
10. The Canadian welfare state: Evolution and Transition (edited by Ismael J. S.). – The University of Alberta Press, 1987. – 390 p.

Аналіз об'єктів державної політики в Україні дає можливість узагальнити основні її напрямки та співставити їх з напрямками політики урядів колишніх “держав добробуту”, спроби розбудови яких здійснювалися в Швеції, Німеччині, США, Канаді, інших країнах світу. Останні розглянуті в таблиці 3. Також в таблиці подана бальна оцінка актуальності кожного з напрямків, що здійснена,

виходячи з аналізу літератури, присвяченої дослідженню принципів, методів розбудови „держав добробуту”. Напрямки з кількістю балів “3” вважалися найбільш важливими, напрямки, оцінені меншою кількістю балів, вважалися менш актуальними внаслідок задоволення станом тієї чи іншої сфери.

Таблиця 3

Напрямки державної економічної політики розвинутих країн у період розбудови “держав добробуту”

Показник	Швеція	Канада	США	Німеччина	Сума балів
Збільшення соціальних трансфертів	3	2	3	1	9
Сприяння підвищенню зайнятості	3	3	3	1	10
Вирівнювання доходів	3	1	1	0	5
Збільшення доступності суспільних благ	2	3	1	1	7
Підтримка стабільності цін	2	0	0	0	2
Підтримка інститутів ринкової економіки	1	1	2	2	6
Зменшення податкового навантаження	0	0	0	2	2
Забезпечення політичної стабільності	1	1	1	1	4
Сума балів	15	11	11	8	

Як підсумки наданого аналізу можна зазначити, що найбільш актуальними в “державих добробуту” вважалися такі напрямки, як сприяння підвищенню зайнятості, збільшення соціальних трансфертів, підвищення доступності суспільних благ, при тому що достатньо важливою задачею було забезпечення підтримки ринкових інститутів. Підсумкова сума балів за кожною з країн дозволяє зробити висновок, що найбільш активна державна політика, спрямована на реформування різних сфер соціально-економічних відносин, про-

водилася в Швеції, тоді як принципи німецької “держави добробуту” вимагали активізації державної політики в сфері підтримки інститутів, більше властивих вільній ринковій економіці [4-10].

Актуальність політичних напрямків впливу на рівень добробуту в Україні може бути узгоджена з напрямками політики підвищення добробуту колишніх “держав добробуту” (за кожним з яких розраховане середнє значення по чотирьох країнах) (див. табл. 4).

Таблиця 4

Напрямки державної економічної політики

Показник	Україна	Відхилення від середнього
Збільшення соціальних трансфертів	1	-1,25
Сприяння підвищенню зайнятості	3	0,5
Вирівнювання доходів	2	0,75
Збільшення доступності суспільних благ	3	1,25
Підтримка стабільності цін	1	0,5
Підтримка інститутів ринкової економіки	2	0,5
Зменшення податкового навантаження	2	1,5
Забезпечення політичної стабільності	3	2
Сума балів	17	5,75

Засновуючись на бальній оцінці, можна зазначити, що в Україні, порівняно з узагальненим зарубіжним досвідом, відносно більш актуальними є задачі забезпечення політичної стабільності, зменшення податкового навантаження, збільшення доступності суспільних благ, вирівнювання

доходів. Причинами цього є особливості трансформаційного періоду, які обумовлюють специфіку формування добробуту в Україні і особливості напрямків його підвищення. Приблизно такими ж актуальними можна вважати задачі сприяння підвищенню зайнятості, підтримки ста-